

TÖLÖGÖN KASIMBEKOV’UN “İNSAN OLMAK İSTİYORUM” ÖYKÜSÜNÜN YAPI VE İZLEK YÖNTEMİYLE İNCELENMESİ*

Samet AZAP**

Özet:

Kırgız edebiyatının tarihi roman denilince ilk akla gelen isimlerden olan Tölögön Kasimbekov’un yazın hayatına başladığı öyküleri ve öykücü kişiliği onun romancı kişiliğinin gölgesinde kalmıştır. Ancak öyküleri üzerinde çıkarımlar yapıldığında yazarın bu yönünün de dikkat çekici olduğu görülür. Öykülerini daha çok gençlik döneminde yazarak yazarlığa ısınan Kasimbekov’un kendi deneysel belleğinin ürünü olan “İnsan Olmak İstiyorum” öyküsü bireyleşme anlamında önemli dersler veren bir yapıdadır. Kurgusal ve anlamsal bakımdan işlenmiş bir öykü olan “İnsan Olmak İstiyorum”, zamanın ruhunu yansıtmada da ilgi çekicidir. Povest türünde kaleme alınan öykü, Asıl adlı gencin babasının ya da toplumun önüne koyduğu hayatı yaşama zorunluluğunu, kendilik değerlerini keşfederek ötelemesi ve kendi doğrularının peşinden gitmesi üzerine kurgulanmıştır. Sovyetler Birliği dönemine de ışık tutan öykü, Kırgız gençlerinin gelecek algısını şekillendiren dış etkenleri yansıtıcı yönüyle de önemlidir. “Yapı ve izlek” başlığı etrafında değerlendirecek olan öyküde, Asıl’ın farkındalık serüveni yanında dönemin zihniyeti de zaman, bakış açısı ve anlattıcı, mekân, olay örgüsü ve izleksel yönden irdelenmelere yer verilerek çalışma oluşturulmuştur.

Anahtar kelimeler: Tölögön Kasimbekov, Kırgız edebiyatı, öykü, bireyleşme, yapı ve izlek.

* Bu makale, Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde 2011-2015 yılları arasında yapmış olduğum Tölögön Kasimbekov “İnsan ve Eser” adlı doktora tezinden alınmıştır. Tez 2017 yılında yayımlanmıştır. [Bk. AZAP, Samet (2007), *Tölögön Kasimbekov İnsan ve Eser*, Ankara, Bengü Yayınları]

** Yrd. Doç. Dr., Ardahan Üniversitesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü, sametazap@hotmail.com, sametazap@ardahan.edu.tr.

Analysing Story of Tölögön Kasimbekov "I Want to be a Human" with Structure and Theme Method

Abstract:

When mentioning about Kyrgyz literature one of the first names that come to mind is Tölögön Kasimbekov. However, his stories in the beginning of his writer career and his storyteller personality have remained in the shadow of his novelist personality. However when inferences are done upon his stories this aspect of author appears to be remarkable. Story of Tölögön Kasimbekov who was becoming reconciled to authorship by writing stories mostly in his youth, "I want to be a human" being product of his empirical memory is a structure that gives important lessons about individualization. As being a story processed in fictional and semantic perspectives, "I want to be a human" is also interesting about reflecting the spirit of the times. Story written in Povest type has been constructed upon postponing life of a teenager called Asıl living necessity brought by father or by community while exploring her self-worth and pursuing her own rights. Shedding light also to Soviet Union period, story is also important with the reflective aspect of external factors shaping the future concerns of Kyrgyz youth. In this story being evaluated around the topic "structure and theme" the study has been formed by including considerations about mentality of the period in terms of time, perspective and narrator, place, plot and path besides awareness adventure of Asıl.

Keywords: Tölögön Kasimbekov, Kyrgyz literature, story, individualization, structure and theme.

1. Öyküde Yapı

1.1. Öyküde Bakış Açısı ve Anlatıcı

1.1.1. Ben Bakış Açısı ve Anlatıcı

Kasimbekov'un "İnsan Olmak İstiyorum"¹ adlı öyküsü, ben/kahraman anlatıcı ile kaleme alınmıştır. Olayların merkezinde konumlanan "ben", kurmaca dünyada "olması gerektiği gibi bilgi açısından, sınırlı bilgilere sahiptir" (Tepebaşı 2012: 167) ve diğer karakterlerin diyaloglarıyla bilinçlenen, devinimsel bir yapıda aynı zamanda öykünün başkişisidir. "İnsan Olmak İstiyorum" öyküsünün ben/anlatıcısı yani başkişisi, Asıl (Asıl) adlı bir gençtir. Yazar, bireysel gelişimini sağlayamayan bir gencin hayata tutunma anlarını şimdileştirir.

Kahraman anlatıcı öykünün başında kendilik bilincinden yoksun olarak olayların merkezinde yer alır. O ruhsal kırılma anlarında hayallerine de ket vurmamak zorunda kalır. İçsel gerilimin yükseldiği bu anlarda "ben" anlatıcı Asıl, tinsel olarak dehlizlerde kaybolmuş gibidir; "Düşüncelerim rüzgârda uçmuş gibiydi, söyleyeceklerim ağzıma geldi ama konuşmadan vedalaştım. Kolhozun faalleri, ilçenin vekilleri ile oturup sohbet edip geçeceğim diye kur-

1 Öykünün orijinal Kırgız Türkçesindeki adı; "Adam Bolgum Kelet"tir. Öykü Türkiye Türkçesine "İnsan Olmak İstiyorum" şeklinde çevrilebilir.

duğum hayallerim için pişman oldum.” (H İOİ: 47) İş bulma ümidiyle gittiği kolhozdan eli boş dönen Asılбек, değersizlik duygusunun ağırlığı altında ezilmiş, birey olarak önemsizliğinin farkında varmıştır. Mekânın darlaştığı bu karanlık anlar, başkişinin de psikolojik bir yıkım yaşamasına neden olur.

Asılбек’in babası ile konuşmaları, Miktı adında ve hayatını olumsuzlayan arkadaşıyla çatışmaları ve Bazıl ile farkındalık anları öykünün kırılma noktalarıdır. Birey(sel)leşme yolunda önce farkındalık olgusuyla kendisini tanıyan birey dünyayı anlamlandırma sürecinde kendi oluşunu önceleyerek var oluşunu gerçekleştirebilir. Asılбек de yaşadığı iç çatışmalar ile kendi “ben”inin ayırına varmış, çevresini ve insanları daha iyi okumaya başlamıştır. Ben ya da diğer bir deyişle kahraman anlatıcı ile kurgulanan öykünün merkezinde de Asılбек’in iç çatışmaları ve çevresiyle yaşadığı gel-git’ler yer alır.

Anlatıcı konumundaki Asılбек, öyküde, iç monolog olarak da bilinen bilinç akışı tekniğinden de yararlanır. Bilinç akışı, “iç konuşmanın düzensiz hâli” şeklinde başkişinin zihin dağınıklığının dışı vurumdur; “*Mıktı’dan nefret ediyorum artık. O şerefsiz ne yaparsa övünür. İçki bile içerse övünür. Üstelik de yalancı, Frunze’deyken² benim paramı beraber harcamıştık gelirken bakmadan gitti. Kurumuş ekmekle soğuk çay içerek zorla eve ulaştım.*” (H İOİ: 41) Alıntıda geçen “artık” sözcüğü bir fark edişi, uyanışı belirtir. Hayatında yanlış giden bir arkadaşlık sürecinin farkına varan Asılбек, bu aydınlanma hâliyle kendilik değerlerini de öne çıkarmaya başlar. Hayatını sorgulayan eğriyi-doğruyu ayırt edebilecek bir olgunluğa erişen başkişi, kendini hayatın karanlık dehlizlerine hapseden arkadaşından uzaklaşarak kendilik bilincini oluşturur. Bu şekilde varoluşsal özünü kuran Asılбек, kendi oluşunu yine kendi içine yönelerek gerçekleştirir. Çünkü “*Varoluş özü gerçeğe çıkarıcı şeydir.*” (Foulque 1991: 8) Ontolojik olarak dünyada kendine yer açmaya çalışan Asılбек de özüne dönerek içsel yolculuğa çıkar.

Okumak babasının deyimiyle, “insan olmak”, için çıktığı yolda arkadaşı Miktı’ya uyararak derslere gitmeyen, kötü alışkanlıklar edinen Asılбек, sınavdan başarısız olarak evine döner. Başarısızlık sonucu döndüğü evinde, babasının katı tutumu karşısında kendini değersiz hissetmesi, onun hayatının kırılma anlarından biridir. Arkadaşının kendine verdiği zararı sorgulamasıyla başlayan insan ol(a)mama sorunsalı, babasının dayattığı mesleği yapmak istememesiyle deneyimsel bir oluş sürecine gider.

1.2. Öyküde Zaman

“İnsan Olmak İstiyorum” öyküsünde sıra dizimsel bir zaman kurgusu vardır. Öyküde vaka zamanı, başkişinin değişim süreci odak noktası olduğu için onun etrafında anlatılır. Vaka zamanı başkişinin evine dönüşüyle başlar;

² Frunze; Kırgızistan’ın başkenti Bişkek’in önceki adı.

"Ben üniversite sınavına giderken buğday daha yeni toplanmaya başlanmıştı, şimdi samanlar tepe tepe yığılmış, ürünler ambardaki yerini almış." (H İÖİ: 27) cümlesinden olayların yazın başladığı anlaşılır. Evine döndüğü anda babasının sorgulamalarına maruz kalan Asılбек, okumak için gittiği şehirden başarısızlıkla döner. Okurun kafasında uyanan, Asılбек nasıl başarısız oldu, sorusu ben anlatıcının öykü zamanından geriye giderek yaşadığı kötü okul deneyimini anlatmasıyla cevabını bulur.

Öyküde zaman, öyküleme zamanında "mayıs-yaz-sonbahar-ilkbahar-mart" gibi takvimsel ve mevsimsel zaman tanımlamalarıyla belli aralıklarla devam etse de sık sık vaka zamanından geriye dönüşler gözlenir. Ben anlatıcı, ailesine kavuştuktan sonra geriye dönüş tekniği ile üniversitede arkadaşı Mıktı ile yaşadığı deneyimini anlatır; "O zaman Frunzedeydik... Atın nalı düşecek kartalın yorulacağı kadar uzak bir yerde okursak, adam oluruz diye umutla geldik. Üniversitenin hukuk bölümüne dokümanlarımızı teslim ettik. Burayı bitirince hemen iyi bir iş vereceklermiş dedi Mıktı." (H İÖİ: 29). Kahraman anlatıcı, "o zaman" belirteciyle öyküleme zamanından geriye giderek olayları anlatmaya başlar. Öykünün ana izleğini oluşturan "adam olma" arzusu ile üniversiteye giden iki arkadaşın başarısızlıkla dolu yılları anlatılır.

Öyküde, anlatıcı konumundaki ben, öykü zamanından geriye dönüşlerle öyküyü kurgular. Bu tekniğe art süremsel öyküleme denir. "Art süremsel öyküleme, öyküleme zamanı ile öykü zamanı arasında geriye doğru bir aralığın olması durumudur." (Bolat 2012: 54) Ben anlatıcı Asılбек, karakterlerle karşılaştığında bu teknikten yararlanarak karakterler hakkında vaka zamanından geriye dönüşlerle bilgi verir; "Evet, Çotur benden iki yaş büyük. Ama yine de arkadaşlar gibiyiz. Bir zamanlar sekizinci sınıfı beraber okumuştuk. Asanbay, Üsönbay adlı iki kardeşi 1941'de savaşta öldü." (H İÖİ: 36). Yaşamının karanlık anlarına göndermede bulunan kahraman anlatıcı, bunu geriye dönüş tekniği ile gerçekleştirir. İki kardeşini savaşta kaybeden Çotur, zamanın kurucu yönüyle hayattan kopmaz. Zaman, insan psikolojisi üzerindeki dönüştürücü etkisini öykü boyunca hissettirir. Çotur gibi, başkişi Asılбек de zamanla bilinçlilik hâliyle kendi "ben"ini keşfeder ve tinsel doğumunu gerçekleştirir.

Anlatıcı ben, öykü boyunca geçmişte yaşadıklarını şimdileştirirken, babası ile yaşadığı çatışma, bir yandan tinsel doğumunu geciktirirken diğer yandan onu içinden çıkılmaz bir karamsarlığa iter. Ben anlatıcı Asılбек'in, kendilik değerlerinden uzaklaştığı bu anlarda babasının sözleri onda derin yaralar açarak zihninde "değersizlik duygusuna" (Geçtan 1996: 74) dönüşür; "Milletin oğullarını görmüyor musun? Sınavı geçiyor, üniversitede okuyor işte hepsi burada. Buzağı veririm diyerek birisinden borç para alıp seni okula göndermiştim ama sen geri gelmişsin. (...) Çokond'un oğlu bile okumuş gelmiş benim yerimi aldı. Ya sen..." (H İÖİ: 28) sözleri onun kendini değersiz biri

olarak görmesine yol açmasının yanında, hayatının buradalığını sorgulamasına da yol açar. Bu sorgulama Asılбек'in "insan olmak" sadece okuyup bir iş bulmak mı, yoksa ne istediğini bilerek hayata sağlam adım atmak mı, ikilemi arasında kıyas yapan Asılбек, gelecek tasavvurunun kendi istediği mesleği yapmak olduğunun farkına varır.

Zaman öyküde, başkişinin şekillenmesinde kendi beni ile varoluşsal bağ kurmasında başat unsurdur. Asılбек, geçmişte yaşadığı kötü günleri şimdinin yoğunluğunda duyumsayarak kendi oluşunu gerçekleştirir. Babasıyla yaşadığı çatışmalar ve çalıştığı işlerde insanların kurduğu sömürü düzeni ve çalışkanlığıyla kısa zamanda çevresinde büyük saygı gören Rus mühendis, Asılбек'in farkındalık sürecini hızlandırır. Zaman bu anlamda, Asılбек'in değişiminde/gelişmesinde etkin rol oynar.

Başkişi Asılбек'in babası tarafından aşağılanması/değersizleştirilmesi on-tik olarak varoluşsal bir boşluğa düşmesine yol açsa da Asılбек, kendi beni ile yüzleştiği, yani eşikten dışarı ilk adım attığı andan itibaren farkındalık süreci yaşar, babasına karşı gelecek kadar cesaretle kendi oluşuna doğru yola çıkar. Yanlış arkadaş seçimi sonucu yaşadığı başarısızlık, başkişiyi kendi içine yöneltir. İki seçenek arasında kalan Asılбек, ya babasının aşağılamaları karşısında boyun eğecek ya da kendini gerçekleştirmek için mücadele edecektir. O, mücadele etmeyi seçerek kendi edimsel dönüşümünü gerçekleştirir. Zaman bu kurucu işleviyle "*Varlığı ortaya çıkaran, onu aydınlatan, belirgin yapan ve gizemini ortadan kaldıran unsurdur.*" (Çüçen 2003: 109) Zaman bu doğrultuda öyküde başkişinin şekillenmesinde, kendilik değerlerini bulmasında ana unsur olmuştur.

1.3. Öyküde Mekân

1.3.1. Kapalı/Dar Mekânlar

Öyküde mekân, ben anlatıcının sıkışıp kaldığı, ontolojik olarak güvensizlik duyduğu kendi "ben"ini kaybettiği labirentleşen özelliğiyle görülür. Başkişi bu tip mekânlarla "*kendi ben'iyle de uzlaşamaz bir çatışma*"nın (Korkmaz 1997: 153) içinde kalır. Başkişi Asılбек'in üniversite okumak için şehre gitmesi ve dönüşünde karşılaştığı ruhsal çalkantılı dönemlerinde mekân, çevresel olarak açık bir alan olsa da kahramanı sıkın/saran yapısıyla dar/kapalı mekân özelliği gösterir; "*Ev içi bana değişik geldi. Duvarları kısa, pencereleri küçücük, içi karanlıktı.*" (H İÖİ: 28) Evin içinin "karanlık" olması başkişinin yaşadığı hayal kırıklığıyla paralel bir seyir izler. Sınavı kazanamayan başkişi, yaşadığı başarısızlık karşısında babasıyla yüzleşmekten korkar. Her zaman aynı olan evin içi yaşadığı ruhsal çöküş nedeniyle başkişiye "değişik" görülür.

Başkişiyi on-tik olarak kaygı ile kuşatan mekân, onun diğer karakterlerle yaşadığı çatışma anlarında labirentleşir. Mekân başkişinin ruhsal durumuna

göre anlam kazanır. Öykü kahramanı Asılbek'in, ruhunda hissettiği değersizlik duygusu ve ümitsizlik onun tutunacak bir yer bulamamasına yol açar. Öyküde mekân, karamsar ruh hâline sahip başkişinin varoluş kaygısını duyumsadığı kapalı alanlardır. Babasının umut kırıcı sözleri başkişinin ruhunu sararak mekânı dar/laştırır; "*Senin adam olacağını sanıyordum... Ben durduğum yerden baka kaldım. Ne yapacağım... Ateşim varmış gibi bütün bedenim ısınıyor bazen de üşüyordu. Başım dönüyor, sanki kulaklarım hiçbir şey duymuyor, ağzımdan bir kelam bile çıkmıyordu.*" (H İÖİ: 29) Yaşadığı başarısızlık üzerine babasının sarf ettiği sözleri ile yıkılan Asılbek, psikolojik olarak çöker. Fiziksel ve ruhsal yönden yaşadığı depresif ruh hâli onun varoluşsal bir boşluğa düşmesine yol açar.

Anlatıcı konumundaki ben, bu ruhsal kırılma anlarını, öykünün birçok yerinde yaşar. Farabi'nin bir olduklarını öne sürdüğü ve biri olmadan diğerinin anlamsız olduğunu söylediği (Göka 2001: 7) insan ile mekân, sevinci mutlu anları nasıl bir arada deneyimliyorsa, hüznün ve acının biraradalığını da deneyimler. Başkişinin çatışmalarıyla anamlanan mekân onu bozan, dağıtılaştıran kaotik olarak açmazlara sürükleyen özelliğiyle görülür; "*Üst kattaki odalardan bir müzik sesi geliyor, insanların neşe dolu gülmesi duyuluyordu. İşleri yerinde galiba yoksa böyle neşelenmezlerdi. İçim alev gibi yanıyor, dayanamıyordum. Eğer onlardan biri gelip de kendini büyük hissederse Mikti'dan önce ben yumruklaşmaya başladım.*" (H İÖİ: 29) Sınavdan başarısız olarak okuldan yurda dönen iki arkadaşı içgüdüsel bir tepkiyle başarılı öğrencilere karşı cephe alırlar. Sınavda başarısız olan başkişi ve arkadaşının ruhsal olarak çöküntüde olması mekânı labirentleştirir. Fiziksel mekânın daha önce huzur veren içtenlik hâli birden darlaşarak kaotik olarak bireyi saran/sıkıştırıcı yapıyla dar/kapalı mekâna dönüşür.

1.3.2. Açık/Geniş Mekânlar

Bireyin olumlu ilişkiler kurduğu, kendini anlamlandırdığı, kendisini huzurlu ve rahat hissettiği yerler açık-geniş mekânlardır. Birey bu tip yerlerde kendi oluşunu gerçekleştirirken, kaygıdan uzak olarak kendini güvende hisseder. Başkişi Asılbek'in "*erginleşmesi*"nde (Campbell 2000: 115) önemli rolü olan ev, tarla, iş yeri gibi yerler, onun kendilik değerlerini oluşturmasıyla içtenlik mekânına dönüşür. Evde yaşadığı çatışmalar, tarlada çalışan işçilerin patronların menfaatlerine hizmet etmeleri ve iş yerindeki yozlaşmış yöneticilerin kurduğu sömürü düzeni, onun mekânla ontolojik ilişki içine girmesine yol açar. Yazar, mekânın insana huzur veren bu aydınlık hâlini, başkişideki aynileşmesini ve mekân insan ilişkisini şu şekilde anlatır; "*Bu güzelliklerin hepsini insan kendi eliyle yapmış olsa da bunların hepsini güzel gösteren insanın kendisi aslında. Çünkü bu güzelliklerin arasında karınca gibi kalabalık halk olmasaydı bu güzel şehirlerin mezar taşlarıyla dolu mezarlıktan farkı*

*olmazdı. İşte mihnetinin huzurunu yaşamakta bu millet. İlbaharda çıkan kar-
çiçekleri gibi herkes hoş ve kibar.”* (H İÖİ: 30)

Ben anlatıcı mekânın insan ruhu üzerindeki olumlayıcı özelliğine örnek olarak verdiği cümlelerde, halkın varlığıyla mekânın güzelleştiği vurgusu yapar. İnsan, varlığıyla evrensel güzellikleri anlamlandıran bir yapı taşıdır. Gerek eylemleri gerek konumlandığı dünyaya kattığı duygu ve düşüncelerle mekânın anlamlı hâle gelmesinde önemli bir unsur olur. Alıntıda geçen, “*Bun-
ların hepsini güzel gösteren insanın kendisi aslında.”* cümlesi mekân-insan ilişkisinin bütünlüğünü ortaya koyar. Çünkü mekânın ruhu insana siner. Ferah ve huzurlu yerlerde insan da kendini huzurlu hisseder. Tabiatın insan ruhunu dinginleştirici etkisi, bireyin yaşadığı sıkıntılı süreci sağaltıcı etkisiyle ötelir. İnsan, yaşadığı kötü olaylardan ya da kalabalıktan kaçtığı anlarda tabiatın kucağına sığınarak kendini rahat hisseder.

Başışinin gelecek kaygısı onun “farkındalık” olgusundan uzak hayatın buradallığına göndermede bulunur. Onun kendini bulduğu içtenlik mekânları tabiatla baş başa olduğu kendi “ben”iyle yüzleştiği anlardır; “*Güneşin ılık ışıkları etrafta sarmış yüzüme vuruyor. Bütün dünya merhametin kucagında gibi.”* (H İÖİ: 45) Cümlesinde de görüldüğü gibi anlatıcı “ben”in, kendini bulduğu bu anlar, onun ruhunun derinliklerine inmesinde, kendi iç huzurunu sağlamasında yardımcı olur. Nasıl ki birey güzel bir resme baktığında, ya da bir şarkı dinlediğinde kendini rahat hissederse, tabiatın ruha dinginlik veren bu havası başışinin şekillenmesinde önemli bir rol oynar; “*Şırl şırl akan su asırlardır yönünü değiştirmeden her zaman ileriye doğru akıyor. (...) Suyu elimi dokundursam, yüzümü yıkarsam, bütün dertlerim geçecekmiş, yeni doğmuş bebek gibi temiz ve günahsız olacağım gibi geliyor.”* (H İÖİ: 30) Tabiata can veren suyun kendi ruhsal dünyasına da hayat vereceğini düşünen başışi, suyun arındırıcı yönüne göndermede bulunuyor.

Suyun insan ruhu üzerindeki etkisine Gaston Bachelard *Su ve Düşler* adlı kitabında ayrıntılı bir şekilde değinir. Bachelard “*Gerçekten nehrin seraplarına aldanmak için iyiden iyiye yıkık bir ruha sahip olmak gerekir.”* (Bachelard 2006: 28) diyerek suyun sağaltıcı etkisine göndermede bulunur. Su berraklığı ve yansımalarıyla da insanı kendi “ben”iyle yüzleştiren narsizmin nesnel koşullarını da yaratır. Aynada kendini izler gibi suda kendini seyreden insan, yaşadığı sıkıntı ve yıkıcı olayları suda arınarak giderir. Asilbek’in suya baktığında kendini “yeni doğmuş bir bebek gibi temiz ve günahsız” görmesi, suyun arındırıcı ve yansıtıcı yönünün insan ruhu üzerindeki etkisinin göstergesidir.

Mekân-insan ilişkisinde başışinin düşleminde olduğu ve olmak istediği karakter arasındaki benlik çatışması mekâna yansır. Bahtin, karakteri tanımlarken bu düşlemin karakterin şekillenmesinde mekânın ve zamanın üstünde onu biçimlendiren özelliğine değinir; “*Yapıtın merkezinde, bir düş görüngü-*

sünün öyküsü yer alır. (...) Mekân ve zaman üstüne, yaşam ve aklın tüm yasaları üstüne çıkıp, yalnızca yüreğinin sesinin emrettiği yerde durduğunda her şey, düşlerde gerçekleştiği şekilde gerçekleşir." (Bahtin 2014: 275) Kişinin konumlandığı yer onun ruhsal yönden sağaltan yapıcı yönüyle önemlidir. Bi-reyselleşme yolunda kahramanla-mekân arasındaki ilişki kahramanı dönüştüren bütünleştiren yönüyle ele alınır. Yalnızlığın ızdırabı mekânın açık yönüyle kahramanın içine dönmesini, kendi "ben"ini keşfetmesini sağlar. Asılбек de yaşadığı ağır travma sonucu yüreğinin sesini aşk imgesiyle izler. Onun konumlandığı içtenlik mekânı sevgilinin yanındır;

"Yalnız, ağacın altına geldim. Bu ağaçla sırılan, bunun altında en çok bulunan yalnız insan benim. Her gün geliyorum. Yaslanarak oturdum. Altına yatarak bazen gökyüzüne bakarım, sevimli yıldızımı ararım. Yalnızlığımı unutturum. Sanki sağımda solumda otuz delikanlı oturuyormuş gibi neşelenirim. Dilde de benim yanımda benden hiç çekinmeden bana yaklaşıp, kulaklarıma bir şeyler söylüyormuş, şaka yaparak gülüyormuş gibi yüzü yüzüme dokunup, sınımsız nefesini hissederim. Bugün kendimi her zamankiden daha kuvvetli hissettim." (H İÖİ: 69)

İletişimsizlik ve yalnızlık sonucu, değerler dünyasından uzaklaşan Asılбек, düşleminde yalnızlığını unuttur. Asılбек'in düşleminde âşık olduğu kıızı yanında hissetmesi yalnızlığını unutturan önemli etkidir. Aşkın dolayımılayıcı gücü, onun şekillenmesinde varoluşsal olarak hayata tutunmasında, kendini keşfetmesinde ana unsurdur. Asılбек'in dünyasındaki olumlu düzelve ruhundaki ızdırabın dinmesini sağlar. Kendisiyle ve çevresiyle uyum sorunu yaşayan ve çatışma içinde olan Asılбек, "Bugün kendimi her zamankiden daha kuvvetli hissettim." cümlesiyle kendi oluş/unu gerçekleştirme yolunda ruhsal erginlenme sürecine girerek tinsel doğumunu gerçekleştirdiğini gösterir.

1.4. Öyküde Kişiler Dünyası

1.4.1. Anlatıcı "Ben'in Görüngüsü

"İnsan Olmak İstiyorum" öyküsünde anlatıcı ben, öykünün merkezinde olup babasının ve toplumun baskılarından dolayı kendilik değerlerinin farkında olmayarak dünyada tutunacak yer arar. Yirmiden fazla karakterle kurgulanan öykünün başkişisi olan anlatıcı, yalnız kaldığı anlarda kendi ben'ini sorgulamış, asıl arzusunun babasının istediği gibi sekreter ya da adaletsiz yönetici olmak değil, okuyup "insan olmak" olduğunun farkına varmıştır. Bu farkındalık, Kasımbekov'un anlatılarında yaratmak istediği ideal insan tipinin görüngüsüdür.

Öyküde kendini tanıtan "ben" çevresiyle ve kendisiyle uyumsuz, geçimsiz ve çatışma hâindedir. Kendi değerlerinden uzaklaşan, ötekileşen bir birey

olan arkadaşı Mıktı ile çatışma yaşar. Başkişi Asılбек,³ okuma hevesi ile geldiği şehre, yanlış arkadaş seçimiyle kendi değerlerinden, hedeflerinden adım adım uzaklaşır; “*Aslında ben önce içki filan değil hatta piva (bira) bile içmemiştim. İlk defa trende piva içtim. Ama içince kusmak istedim, kokusu da tuhaf geldi. Mıktı; -Kız mısın sen, iç mırıldanmadan bir şey olmaz- Ölmeyeceksin! Alışsın merak etme.*” (H İÖİ: 30) Arkadaşına kötücül davranışlar kazandıran Mıktı, başkişiye en çok zarar veren kişidir. Edindiği kötü arkadaş yüzünden kendilik değerlerini keşfedemeyen Asılбек, kötülüğün olumsuz enerjisinden uzaklaştıkça kendi farkındalığını yaratır.

Yanlış arkadaş seçimiyle, kendilik değerlerinden uzaklaşan Asılбек, üniversiteye de giremez. Bu başarısızlığı, babası ile çatışma yaşamasına yol açar. Babası onun sekreter olması için yöneticilere türlü iltifatlarda bulunur, çalınmadık kapı bırakmaz. Ancak anlatıcı ben, kendi oluş/unu kendi gerçekleştirmek ister. Rus mühendis İvan İvanoviç ve Bazıl onun ruhsal dünyasında olumlayıcı özellikleriyle yer alır. Babasının direktmesiyle dericide çalışmaya başlayan başkişi Asılбек, hayallerinin peşinden gitmeye karar verir. Kapitalizmin sömürdüğü işçilerden olmak istemez ve müdürüyle tartışarak işten ayrılır; “*Engel olmayın gitmeme ben Şamaldı-Say’a gidiyorum, okumaya gidiyorum. Şamaldı-Say’da mühendis işini mi bırakmış diye benimle dalga geçti. Sinirim bozuldu, müdüre karşı bütün saygım bitti.*” (H İÖİ: 85). Bilinçlilik hâliyle kendi “ben”ini keşfeden Asılбек, artık ne olmak istediğinin farkına varmıştır. Bazıl gibi iyi, çalışkan bir aile babası, İvan İvanoviç gibi zeki, bilgili, tahsilli bir mühendis olmak onun hedefidir. Bir Rus mühendisin öyküde örnek ideal bir kişi olarak gösterilmesi yazarın Sovyet rejiminin etkisinde kaldığının göstergesidir.

1.4.2. Çocuklar ve Gençler

Öyküde, çocuklar ve gençlerden “Çotur” ve “Mıktı” dikkati çeker. Mıktı, kart karakter olarak, öykü boyunca karşı değerlerde yer alır, babasına güvenen bilinçsiz bir karakter olarak başkişinin erginlenememesinde ana etkindir. Onu içkiye alıştıran, okuldan atılmalarına yol açan kişidir; “*Mıktı elimdeki kitabı aldı, bırak şunu bugün. Hadi gidiyoruz. Bu sayfayı bitireyim desem de kitabı vermedi, yastığının arkasına sakladı.*” (H İÖİ: 29). Asılбек’e tanıdık yardımıyla üniversiteye girmesi için yardım edeceğini söyleyen Mıktı, babasına yazdığı mektupta ondan söz bile etmez; “*Sonra öğrendim ki o mektupta benimle ilgili bir kelime bile yokmuş.*” (H İÖİ: 34) Mıktı, Asılбек’in okuma arzusuna ket vuran kart karakterdir. Gerek eylemleri gerek duygu ve düşün-

3 Asıl: 1. Yüce soylu; asıl, asıl tukumduu; yüce soylu; cins; asıl çorom: asaletli dostum; Ү. Kıymetli tal; inci; kıymetli kumaş; asıl buyum: mücevherat; asıl taş: kıymetli taş; asıl - baştan, asıl - baştan ats.: akıl kafadadır; cevherleri de, taşlar arasında bulunur. (Bk. YUHADİN, K. K. (1994), *Kırgız Sözlüğü (A-J)*, (Çev.: Abdullah Taymas), 3. Baskı, Ankara, TDK Yayınları, Cilt 1, s. 51.)

celeriyile toplumsal değerlerden habersiz olan Mıktı, Asılбек'i maceradan alıkoyan, geleceğini elinden (ç)alan bir karakterdir.⁴ Mıktı adının "mümtaz, ileri gelen" bir kişi anlamına gelmesinin üzerinde durursak; "Mıktı" adı, babasının hatırı sayılır bir kişi olması sebebiyle oğluna koyulmuş olmalıdır. Ancak Mıktı, babasının bu nüfuzunu olumsuz anlamda kullanır. Ona güvenerek iş bulacağını bildiği için çalışmaz ve derslere gitmez. Asılбек'in de geleceğini ve gelişimini olumsuz yönde etkiler.

Çotur ise, Başkışı Asılбек'in komşusu ve arkadaşıdır. Üniversiteye giremeyen Asılбек, köyünde daha çok bu arkadaşıyla vakit geçirir. Ben anlatıcı, öykü zamanından geriye giderek Çotur hakkında bilgiler verir. Bu bilgilerle Çotur'un geçmişi aydınlatılır. Öyküleme zamanından çok daha geriye giderek onun çocukluğundan bahseder; "Zayıf, uzun boylu esmer birisi. Gözleri büyük, kemikleri büyük, bedeni koskoca olduğu için okuldayken o hep eşkıya rolünü oynuyordu. Ağaçtan yapılan kılıcı belindeydi her zaman gözleriyle korkulu bir şekilde bakıyordu." (H İÖİ: 38) Öyküde karakterler üzerinde geniş tasvirlerden yararlanan Kasımbekov, öykü kişileri ve başkışı ile geçmiş ve şimdi arasında bağlantı kurar. Çotur, başkışı üzerinde pek fazla ağırlığı olmayan figüratif bir karakter özelliği gösterir.

Öyküde başkışının değişiminde etkin rol oynayarak dramatik aksiyonu sağlayan Mıktı ve Çotur dışındaki diğer kişiler, fon karakter özellikleriyle görülürler. "Dekoratif unsur durumundaki" (Aktaş 2005: 158) fon karakterler, dramatik aksiyona işlevsellik kazandırır. Bu karakterler; "Toktor, Rayis, Sadır, Tınçtık"dır. Toktor, Mambet'in küçük oğludur. Çocuk dünyasında şekillenen mimarlık hayaliyle elindeki çekiçle sandalye yapmaya çalışması, başkışının değişiminde de etkili bir vakayı temsil eder; "Toktor, elinde çekiç gibi bir şeylerle meşgulken beni görünce 'Hoş geldiniz.' diye selamlaştı. Sonra elindeki tahtayı kesmeye başladı. Sanki bir mimar. Tahtanın kalın yerlerini inceliyor, fazla yerlerini kesiyordu." (H İÖİ: 72) Diğer üç genç karakter; Sadır, Bazıl'ın kardeşi Rayis ve Bazıl'ın oğlu Tınçtık'tır. Öyküye işlevsellik kazandırdıkları zaman, başkışı Asılбек'in Bazıl'ın evine yaptığı ziyaret sırasında ortaya çıkar; "Bu arada Rayis, üç telli Balalaykayı (Rus kopuzu) getirip çalmaya başladı. Bazıl oğluna bakarak düşüncelere daldı." (H İÖİ: 76) Evin içine daha sonra Bazıl'ın diğer oğlu Sadır gelir; "Sadır abisine baktı, sonra benimle selamlaştı ve arkasında sakladığı yepyeni kayısı ağacından yapılmış kopuzu çıkardı." (H İÖİ: 76) Kopuzu kırılan abisine Sadır'ın yaptığı bu sürpriz, Bazıl'ın duygulanmasına yol açar. Bu sıcak ve samimi aile tablosu, başkışının değişimde de önemli/uyarıcı bir işlev görür. Bu üç genç, öyküde iyi, dürüst ve çalışkan kişilikleriyle ülkü değerlerde yer alır.

4 Mıktı: 1. Kuvvetli, sağlam, dayanıklı; 2. Mümtaz, ileri gelen; respublikabızdın mıktı kişileri: Cumhuriyetimizin ileri gelen adamları; ayıldağı mıktubız: köyümüzün en hatırı sayılır şahsiyeti. (Bk. YUHADİN, K. K. (1994), *Kırgız Sözlüğü (K-Z)*, (Çev.: Abdullah Taymas), 3. Baskı, Ankara, TDK Yayınları, Cilt 2, s. 565.)

1.4.3. Yöneticiler ve İşçiler

Öyküde, yöneticiler ve işçiler Marksist düşünce sistemine uygun olarak işlenirler. Marksist toplum düzeninde yeni bir sınıfın doğması zaruridir. Toplumsal-ekonomik koşulları toplum her zaman kendisi yaratır. Yeni sınıf da belirli bir dönemde egemen sınıf olacaktır. Bu temel yapıların üzerinde siyasal, dinsel ve kültürel yapılar olacaktır; kavgaları sırasında sınıflar özellikle de üretim araçlarını elinde tutan sınıflar kurmuştur. (Filloux 2000: 104) Bu kurulan yeni sınıf yani yönetici kesim olarak öyküde söz edilir.

Sovyet döneminde yaşayan Tölögön Kasımbekov, ideolojik köleleştirme-yi eserlerinde açıkça eleştirmiştir. Kahramanlarıyla Sovyet sisteminin zengin ettiği yönetici kesimi hedef almıştır. “İnsan Olmak İstiyorum” öyküsünün yönetici kesimini Berdike, Sadık, Orko ve Asılbeğ’in müdürü temsil eder. Bu karakterler öyküde karşı değer olarak yer alırlar. Berdike, Mıktı’nın babasıdır. Sözü geçen yönetici, Sovyet sisteminin zengin ettiği adil olmayan yöneticilerin temsilcisidir; “*Yaz Berdike, Omorov gibi iyi insanları kötüyerek dedikodu çıkarıp, işten attırdı. İlçe başkanına rüşvet vererek kendisi Omorov’un yerine kendisi oturdu. İşte yükselmek için her şeyi yapıyor bencil. Hanımını her gün üç defa dövüyor. Şayır diye şerefsiz bir kadınla oynuyor. Bu pisliklerinden dolayı o şerefsiz kadını sekreter olarak işe yerleştirmiş. Bunların hepsini yaz.*” (H İÖİ: 76)

Yöneticiler çıkarları uğruna işçinin varlık alanını hiçe sayan anlayışla onları sömürürler. Marksist dünya görüşünün görüngüsü olan yukarıdaki cümlelerden Berdike’nin de gücü elinde bulunduran sömürü anlayışının savunucusu olduğu izlenimine ulaşılır. Diğer yönetici Sadık ise, öyküde aktif rol almaz sadece öykünün bir yerinde adı geçer.

Öyküde içinde bulunduğu toplumun değerlerine yabancılaştıran Orko da kart karakter olarak zalim yönetici konumundadır. Bir diğer yönetici ise Asılbeğ’in öyküde ismi geçmeyen müdürüdür. Asılbeğ’in müdürü yönetici pozisyonunda az maaşla (hatta 3 aydır Asılbeğ’in maaşını ödemez) çok iş yaptırmak ister. Ancak Asılbeğ, sömürüldüğünü anlar anlamaz işten ayrılır; “*Zavallı yöneticiler, siz kendinden güçsüzlere emrederek işini yaptırarsınız, ama derecesi yükseklere gelince köle gibi hizmetinde bulunur, rüşvete karışır, böylece haramla gün geçirirsiniz. Yazık size!*” (H İÖİ: 85) Asılbeğ’in bu serzeniş devrin sömürgeci zihniyetinin bir sonucudur. Çürümüş kurumların yozlaşmış yöneticileri kendi çıkarları uğruna halkı kullanmaktan çekinmezler. Başkışının içinde bulunduğu toplumun çürüyen yanını görür ve “*dünyayı değiştirmeyi amaç edinme*” (Rochet 1967: 5) anlayışına uygun biçimde davranır. Asılbeğ, okuyarak mühendis olmak ister. Bu isteğinin müdürü tarafından alaya alınması onu daha da hırslandırır. Amacı okumak, adil, dürüst, çalışkan bir birey olmaktır.

Öyküde yöneticilerin görüntüsü bu şekilde iken, işçiler daha samimi bir tavırda anlatılır. İşçiler; Munduzov Çangıl (Asılbek'in babası), Bürgö, Mambet, Bazıl, Kenebay'dır. Bu işçilerden Munduzov Çangıl, Asılbek'in babası olarak oğlunun bir işe girmesi için elinden geleni yapar. Dalkavukluğa kadar varan yaklaşımıyla yöneticilere her türlü iltifatta ikramda bulunur; ancak bir netice alamaz ve sonunda yöneticileri, oğluna yazdırdığı mektupla şikâyet eder; "Yaz dedi, Kırgızistan'ın birinci bakanına yaz!" (H İÖİ: 65) Diğer karakterlerden, Mambet Amca olarak geçen karakter ise, başkışının gözünde erdemli, çalışkan, dürüst özellikleriyle görülür; "Mambet Amcanın, otlardan başka kimseyi zararı dokunmaz. Hayvanlarına bakar, kışın da köyden uzakta geçirir hayatını. Yazın yaylada, sonbaharda da köylülere uzakta kalır. Seçimler döneminde ya da Kolhoz işe çağırdığında, köye gelmezse hiç oralarda bulunmaz. Bugüne kadar kolhozun bir sakat oğlağını bile kesmemiş." (H İÖİ: 73) Mambet, rejimin ideal insan tipinin görüngüsüdür. Gerek çalışkanlığı, gerek kolhozun işlerini dürüstçe yapması onun bu yönünü gösterir.

Üzerinde durulması gereken bir diğer karakter ise, başkışının değişiminde etkili olan Bazıl'dır. O, "Birey olarak Asılbek'in gelişmesinde önemli bir etkidir." (Şayımkulov 2003: 11-12) Kopuzuyla bütünleşen Bazıl, Kırgız kültüründe önemli yeri olan bu aleti etkileyici bir şekilde çalmasıyla başkışı Asılbek'in ruhsal dünyasını tamir eder; "Bazıl, derin düşünerek benim önce hiç duymadığım bir müziği çalmaya başladı. Kopuz sesi yoldan geçen herkesi istemese de durdurur, hayaller âlemine götürür. Şarkısına göre bu müzik bugün bir olaydan bahsediyor, kemikleri sızlatan acı günleri anlatıyordu." (H İÖİ: 77) Bazıl'ın zamansal boyutta geriye giderek çaldığı acıklı ezgi Asılbek'i derinden etkiler. Müzik, onun dönüşümünde ve kendini ruhsal olarak dingin hissetmesinden önemli bir unsurdur.

Bazıl öyküde, yüce birey arketipini temsil eder. Bacakları olmamasına rağmen hayattan kopmayan, neşe dolu biri olarak ailesine bağlı, çalışkan ve dürüst bir adam olan Bazıl'ın anlattığı hikâyelerle, değerlere olan bağlılığı onun bilge bir kişi olarak başkışının erginlenmesinde rol oynamasına da vesile olur. Kırgız kültüründe önemli yeri olan kopuz ile özdeşleşen Bazıl karakteri, Kasımbekov'un romanlarında yer verdiği Kırgız halk sanatçısı Toktogul ile aynı görevle kullanılır. Bilincin uyanmasında, bireyin kendilik değerlerini keşfetmesinde, özüne dönmesinde ve köklerini hatırlamasında sanatçılar ve aydınlar önemli yol göstericilerdir. Bazıl da bu yönüyle başkışının dolaylıyla-yıcısı konumundadır.

1.4.4. Aydınlar

Öyküde yol gösterici özne rolüyle ele alınan aydın tipinin kavramsal kökeni şu şekilde açıklanabilir; eski dilde "münevver", Batı dillerinde "entelek-

tüel” sözcükleriyle adlandırılan “aydın” kavramı sözlükte, “*kültürlü, okumuş, görgülü, ileri düşünceli (kimse), münevver*” (Türkçe Sözlük 2011: 173) biçiminde tanımlanıyor. Aydınlanma anlamına gelen münevver sözcüğünün, aydının toplumdaki rolü ve önemini ortaya koyması bakımından daha kapsayıcı olduğu düşünülebilir. Çünkü aydın insan, bulunduğu toplumu, hatta dünyayı olumlu olduğuna inandığı yönde değiştirmek isteyen ve buna çaba harcayan kimsedir. Bilimin yol göstericiliğiyle sorgulayan, araştıran yönüyle insanların bağımsız ve özgür düşüncelerine saygı duyan bir birey olarak, toplumun düşünsel zeminin kurucu işleviyle etrafını aydınlatır. Mumun yaydığı ışık gibi, edindiği kültürel birikimi insanlık yararına kullanan aydın insan, “*Çok okumuş, bilgili; gerçeklere akıl yolu ile gidilebileceğine inanan; insanın sömürülmekten, mutsuz ve yoksul yaşamaktan kurtarılması için çaba gösteren, insanlar arasındaki düşmanlıkları yıkıp karşılıklı sevgi duygularını oluşturmaya çalışan kişi.*” (Arsel 1993: 14) olarak toplumsal gelişmeye/ilerlemeye katkı sağlar.

Aydınlar, bir toplumun dinamikleridir. Onların yol göstericiliği ile yolunu yitiren birçok insan farkındalık yaşar. Onların dünya görüşü, sosyal ve kültürel hayata sağladıkları olumlu etki, örnek teşkil etmelidir. Aydınların ortaya koydukları fikirlerin “*Bulanık ve genel değil, özgül, aydınlatıcı ve insanın gereksinmelerine uygun olması*” (Fromm 1995: 101) gerekliliği onların toplumsal yaşamdaki önemini ortaya koyar.

Kasımbekov’un yarattığı aydın tipi de toplumsal değerleri önceleyen bir yapıdadır. Öyküde aydınları Rektör ve İvan İvanoviç temsil eder. Rektör, sınavı kazanamayan Mıktı ve Asılбек’in son umudu olarak kapılarını çaldıkları kişidir. Ancak o, onların bu isteğine olumlu yanıt vermez. Rektör, toplumsal dinamiği adaletle sağlayan bir birey olarak kimseye haksızlık etmeyen biri olarak anlatılır. Rektör, sınavı geçemeyen gençlerin ayrıcalık isteğini geri çevirir; “*Rus dilini bilmeden üniversiteye giremezsiniz. Sizin okuyacağınız derslerin hepsi Rusça olacak. Siz üniversiteye geçtiniz diyelim ama yine de ilk dönemde kalırsınız. Yetiştiremezsiniz dersleri. Böyle olursa üniversiteye zarar gelir. İşte bunun için daha yetenekli, bilgili olanları kabul etmemiz mantıklı bir şey olur değil mi gençler?*” (H İÖİ: 35) Bir üniversitenin en önemli idarecisi konumunda olan rektörün iltimas ve kayırmaya izin vermemesi, onun adil ve dürüst kişiliğini gösterir. Ayrıca rektörün, Rus dilini bilmeden üniversiteye girilemeyeceğini söylemesi yaşanan dil yozlaşmasının görüntüsüdür. Üniversiteye kabulde Kırgız dili yerine Rusçanın zorunluluk sayılması, yıllarca Kırgız halkı ve diğer Türk halkları üzerinde yürütülen belleğin tahrip edilmesi sürecini gösterir.

Dil bir milleti millet yapan en önemli göstergelerden biridir. Aynı toplumda yaşayan insanların birbirleriyle sağlıklı iletişim kurup anlaşmaları yanında,

o milletin kendine özgü kimliğidir. Toplumun eğitim hayatının en önemli aşamalarından olan üniversiteye girişte Rus dilini bilmenin zarurîyeti, yaşanan kimliksizleştirme anlayışının göstergesidir.

Öyküdeki diğer aydın ise Rus Orman Müdürü Mühendis İvan İvanoviç'tir. Anlatıcı ben saygın, sözü geçen bir kişilik olan İvanoviç ile öyküleme zamanından 3-4 yıl geriye giderek geçmişteki tanışıklığına değinir; "*Aslında ben İvan İvanoviç'i ilk defa görmüyorum. Onun bizim köyde orman müdürü olarak çalışmasının üzerinden üç dört sene geçti.*" (H İÖİ: 57) İvanoviç'in kısa zamanda zengin olması ve çalışkan kişiliğiyle herkesten takdir kazanması, başkişi Asılbek'in dünyasında olumlu izler bırakır;

"*Şu İvanov geldiğinde sadece iki valiziyle gelmişti, şimdi zenginleşti, diye özeniyor herkes. Gerçekten de işin püf noktasını bilip yapan adam. İvanov kısa bir zamanda altı odalı ev yaptı. Özenenler kımız içip, bozo, içki içerek sarhoş gezerken, İvanov ailesiyle karınca gibi çalıştı. Yazın tarlada çalıştılar, sonbaharda hep beraber elma, ceviz, vişne topladılar parayı yaprak gibi kazandılar. Mimar bile çağırmadan çamurunu da duvarını da tamirini de kendileri yaptı.*" (H İÖİ: 57)

Çalışmanın önemine yapılan vurgu, Asılbek'i de kendi evini yapma hayaline kavuşmaya kadar götürür. Asılbek'in İvanoviç'i örnek alması, Tölögön Kasımbekov'un "Eğitim Okulu" adlı yazısında bahsettiği Rus realist yazar Mihail Aleksandroviç Şolohov'u akla getirir. Kasımbekov'a göre; Kırgız edebiyatının gelişmesinde Şolohov'un katkısı büyüktür. O, "*Sanatçılık seviyesi yüksek, yeni gelişmeye başlayan edebiyatın genç yazarlarına örnektir.*" (Kasımbekov 1975: 102-103) Onun bu yol göstericiliği, Asılbek ile İvanoviç arasındaki bağı akla getirir. İvanoviç'in dürüstçe işini yapması ve çalışkanlığı Asılbek'i de gelecek adına umutlandırır ve bu durum onu, kendi geleceğini kurmaya teşvik eder. İvanoviç'in mühendis olarak geldiği köyde ilk kendi evini yapması ve ardından köyde birçok yapı inşa etmesi, Asılbek üzerinde olumlu etki bırakır. Babasıyla yaptığı tartışmada, birgün İvanoviç gibi kendi evini yapacağını söylemesi bunun göstergesidir.

1.4.5. Kadınlar

Öykünün kadın karakterleri; Asılbek'in annesi Ayımkül, Mambet'in eşi Marcan teyze, Çotur'un eşi Söykö ile Asılbek'in âşık olduğu kız Dilde'dir. Bu kişiler, fon karakter özelliği gösterir. Daha çok Dilde, Asılbek'in üzerinde yarattığı etki yönüyle ele alınabilir. Çotur'un akrabası olan Dilde'yi gördükten sonra Asılbek daha fazla düşünmeye başlar. Aşkını dolaylıyla gücüyle başkişi Asılbek, Dilde ile daha farklı bir kişiye dönüşür; "*Bu kızın başına bir kötülük gelmesin, nazar değmesin diye dua ediyorum.*" (H İÖİ: 57) söylemi onun aşkı ne kadar içselleştirdiğini gösterir. Dilde, yarattığı etkiyle Asılbek'in

yaşadığı depresif anları savuşturur. Onun hayata yeniden sarılmasını sağlar. Asılбек, öyküleme zamanından geriye giderek Dilde hakkındaki anılarına döner; “*Biz dokuzuncu sınıfta okurken o altıncı sınıfta okuyordu. Bayramlarda hep şarkı söylüyordu, neşe dolu, hiçbir şeyden çekinmeyen bir kızdı. Şimdi ise nazik, utangaç, erkekleri görünce yüzü kırmızıya dönüyor; yerli yerinde konuşuyor, fazla da konuşmuyordu.*” (H İÖİ: 63) Geçmiş ile şimdi arasında Dilde’nin karakter değişimi üzerinde bağlantı kuran Asılбек, şimdinin yoğunluğunu duyumsayarak genç kıza âşık olur. Asılбек, yaşadığı kötü olayları, aşağılanmaları, gelecek kaygısını Dilde’nin yanında unuttur. Dilde, başkişi Asılбек’in dönüşümünde önemli bir kişidir.

Başkişi’nin kendilik bilincinin oluşmasında önemli bir etken olan Dilde’den etkilendiğini iç monologla anlatır; “*Dünkü küçük kızın bugün çekici bir bayana dönüşeceğini hiç düşünmemiştim.*” (H İÖİ: 63) Asılбек’in hayatın sıradanlığından sıkılan ruhu karşı cinse duyduğu aşk ile bambaşka bir boyuta geçer. Okul deneyimi başarısızlıkla sonuçlanan Asılбек, yaşadığı travmayı ilk görüşte etkilendiği kızın varlık alanını etkilemesiyle aşar.

Kasimbekov’un yarattığı diğer kadın karakterlerde olan bir özellik Dilde’de de sezilir. Kasimbekov’un ölkü değerinde ele alınabilecek kadın karakterleri çalışkan, hırslı ve toplumsal değerlerine bağlıdır. Yaşadığı toplumun geleneklerinden kopmayan bu karakterler, erkek karakterlerin de biçimlenmesinde önemli etkendir. Onlar yaşadıkları hayatın hakkını veren, yaşamın tüm olumsuz anlarına rağmen vazgeçmeyen yapılarıyla Kırgız kadınının gelecekteki görüntüsüdür.

2. İzleksel Kurgu

2.1. Eğitim

İnsanoğlu yaşadığı hayatı deneyimlerken toplumun çizdiği sınırların içinde var olma savaşı verir. Onun deneyimlediği hayatı toplumdaki bağımsız değildir. Okudukları, gördükleri ve yaşadıklarıyla bireysel gelişimini sürdüren insan, yaşadığı topluma kattıklarıyla da kendi dünyasını anlamlandırır. Eğitim, bu noktada bireyin kendi dünyasını biçimlendirmesinde ve içinde yaşadığı topluma katkı sağlamasında önemli bir dönüşüm unsurudur. Bu perspektifte toplum ve birey ayrılmaz bir bütündür. “*Düşüncemiz daima toplumsal durumumuza bağlı.*” (Lukacs 1978: 157) olduğu için edindiğimiz kültürel birikim de toplumsal yapının şekillenmesinde önemli bir etkendir.

Bu görüşler ışığında eğitim, öyküde önemli bir izlek olarak yazarın okuyucuya vermek istediği iletidir. Başkişinin şekillenmesinde, kendilik bilinci oluşturmasında ve birey olarak varoluşunu anlamlandırmasında önemli unsurdur. Toplumsal bir varlık olarak “*İnsan öğrenen, bilgi edinen değil, isteyen bir varlıktır ve istemenin içinde tezahür eden irade kendi dışında bir şeyin değil,*

kendi kendinin koşulu ve nedenidir." (Atayman 2003: 57) İnsanoğlunun doğasında olan bu öğrenme edimi başkişinin değişiminde ana etkindir. Öykünün adı olan "İnsan olmak" okumak, aydınlanmak, ışığa karışmakla eş değerde tutulmuştur. İnsan olmak, ancak bilinçlilik hâliyle mümkündür. Üniversite okumaya şehre giden ancak sınavı kazanamayarak geri dönen oğluna babasının "Ben seni insan olacak sanıyordum." (H İÖİ: 28) şeklindeki serzenişi eğitimin önemini gösterir. Başkişi Asılbek'i kendi yerine işe yerleştirmek isteyen Murduzov, müdüre neredeyse yalvarmasına rağmen oğlunu işe aldırılmaz çünkü önlerinde eğitim/sizlik gibi önemli bir engel vardır;

"O işi Asılbek de yapabilir sizin için sadece bir imza işi bu lütfen bu ricamızı kabul edin. Asılbek kibirli değil her şey elinden gelir babam hiç durmadan konuşuyordu gözleri de o adama yalvarıyor gibi bakıyordu. Başkan gülmeye başladı; oraya eğitilmiş birini koyduk, sizin oğlunuz liseyi bitirdi sadece. Siz daha iyi bilirsiniz orada para söz konusu hesap işi. Yanılırsa borcunu ödemesi gerekecek beceremez." (H İÖİ: 40)

Bir babanın oğlunu işe sokmak için yalvarması ve karşılığında aldığı "Oraya eğitilmiş birini koyduk." cevabı, eğitimin bireyin topluma kazandırılmasında önemli bir aşama olduğunu gösterir. Asılbek'in topluma katılması ve kendi hayatını kurması için eğitim önemli bir süreçtir, çünkü eğitimin en önemli amaçlarından biri, "bir insanın hayatını kazanmak için gerekli bilgi ve hünerlerle donatılmasının" (Eliot 1987: 106) sağlanmasıdır. Gerekli donanımı sağlayan birey, kendini dünyada konumlandırarak varoluşunu gerçekleştirebilir.

Eğitim bireyin kendini geliştirmesinde ve çevresinde farkındalık yaratmasında önemli bir süreçtir. Çünkü birey, en çok eğitim sürecinde kendini geliştirerek ontolojik olarak tinsel doğumunu gerçekleştirir. Eğitimin bireysel gelişime kattıkları, başkişi Asılbek'in Mambet'in evine gitmesiyle görülür. Mambet'in oğlu Toktor'un okulda öğrendikleriyle masa ve sandalye yaparak bunlarla övünmesi eğitimin bireysel gelişimdeki önemini belirtir; "Okulda bize böyle şeyleri öğretiyorlar baba. -İyi, oğlum! Sadece bunlar değil baba, araba, traktör sürmeyi de öğretiyorlar. Geçen gün ben üç yüz metre kadar arabayı kendim sürdüm baba!" (H İÖİ: 73) Toktor'un okulda öğrendiklerini gerçek hayatta uygulayabiliyor olması, onun kişisel gelişiminde okulda aldığı eğitimin önemini ortaya koyar. Küçük bir çocuğun hayata katılmasındaki azminden ve okulun ona kattıklarından etkilenen Asılbek de okuyarak hayata sanatıyla şekil vermek ister; "Öğrendiklerimi hayatta kullanabilirsem ne güzel olur. Kendi evimi kendim yaparım." (H İÖİ: 73) Düşüncesine sahip başkişi, farkındalık yaratmak ister. Çünkü "Sanat yaşamın yansımasıdır." (Gasset 2012: 34) ve yaşamı anlamlandırmak isteyen birey de sanatıyla onu biçimlen-

direbilir. Asılбек de rol model olarak gördüğü İvan İvanoviç gibi, kendi evini yapmak, köyüne elektrik getirmek ister.

Gördükleri karşısında bilinçlenen Asılбек, kişisel gelişimini ancak iyi bir eğitim almakla sağlayabileceğini fark eder. Öykünün sonunu Asılбек'in okumak, mühendis olmak için evinden ayrıldığı anda bitiren yazar, okuyucuya zihninde sorgulanması için boşluk bırakır. Asılбек'in hayatına anlam kazandırmak için çıktığı bu yolculuk, eğitim izleği etrafında sorgulanır. Onun hayatının en önemli sorunsalı sınavı kazanamayıp köyüne dönmesidir. Ancak yaşadığı deneyim ve daha sonra çalışırken gördüğü sömürü düzeni ona bilinçlilik hâli kazandırır. Kendini ve içinde yaşadığı toplumu aydınlatmak için ya da başka bir deyişle "insan olmak için" eğitim almaya doğru yola çıkar.

2.2. Farkındalık/Bireyselleşme

Toplumsal bir varlık olarak insan, yaşamının ilk anlarından itibaren bir arayış içindedir. Bu arayışlar onu çocukluk zamanlarında gördüğü her şeyi sorgulamasına yol açar. Bu sorgulayışlar zamanla yerini anlama/bilme yetisine bırakır. Büyüdükçe hayatın gerçekleriyle yüzleşen insan, yaşamın sadece mutlu anlardan oluşmadığı gerçeğiyle karşılaşır. Bu bilinçlilik hâli, onun kendini ve dış dünyayı daha gerçekçi bir gözle sorgulamasını sağlar. Zamanla yaşadığı olumsuz anlarda sıkışıp kalan insan, bireyselleşme arzusunu hissetmeye başlar. Bu farkındalık hâli onun kendini gerçekleştirdiği yani tinsel doğumunu hazırladığı anda başlar. Ontolojik olarak kendini gerçekleştiren insan, artık daha güven içinde varlığını anlamlandırmış, dış dünyanın kaotik boşluğunda kaybolmaktan kurtulmuştur. İnsanın kendini dış dünyada konumlandığı bu algılayış biçimi, farkındalık olgusuyla gerçekleşir. Farkındalık kavramı bu perspektifte bireyi, aşkın olana götüren bir değerdir. Başka şekilde söylenecek olursa özneyi nesneye yaklaştıran bir aydınlanma sürecidir.

Farkındalık, bireyin kendi olma yolunda Joseph Campbell'in deyişiyle eşikten dışarı ilk çıktığı anla başlar. Öykünün başkişisi Asılбек'in kendi olma sürecinin anlatıldığı öykü, bir varoluş öyküsüdür; "*Kişinin kendi varlığının farkındalığı temelde kendi benliğini kavraması ve öz-bilinci elde edebilmesi düzeyinde olur.*" (May 2013: 14) Asılбек de öz-bilinciyle ne olması gerektiğinin farkına varır. Babası ve çevresinin belirttiği değil, kendi arzuladığı hayata doğru yol alır. Bu noktada dünya görüşleri, hayat felsefeleri tamamen farklı olan baba ile oğulun çatışması kaçınılmazdır;

"-Neyi yazacağım. Suçu yok insanların. Babamın yüzünde nefret doldu, kaşları çatıldı.

-Yaz! diye bağırdı.

-Yazmayacağım, inat ettim ben de. Yerimden kalkıp gittim.

-Sen insan değilsin ahmak, ben senin insan olacağını düşünmüştüm!

-Yazmayacağım! Yazmayacağım! Utançtan dayanamadım, evin öbür tarafına geçip, ağladım. Babam bana her zaman insan ol diyor. Nasıl insan olacağım. Babam beni hangi tarafa çekiyor?" (H İÖİ: 71)

Asılбек'in babasıyla yaşadığı bu çatışma, onun kendi gerçeklerini kavradığının/anladığının göstergesidir. Babasının kendi isteklerini gerçekleştirmek için suçsuz insanları şikâyet etmek istemesine karşı çıkan Asılбек, birey(sel)leşme yolunda erdemli bir hayatın kapılarını aralar. Birey kendi oluşunda "*Başkalarını dinleme yerine, kendini ve kendi olanaklarını anlamaya yönelmelidir. Bu bir çağırmadır veya seslenmedir.*" (Çüçen 2003: 89) Babasının "insan ol" çağrısı karşısında başkişi "nasıl insan olacağım" diye sorar. Onun insan olmaktan anladığıyla babasının düşüncesi taban tabana zıttır. Bu zıtlık onun yuvadan ayrılmasına ve okuyarak önce kendisini sonra çevresini değiştirme düşüncesine yol açar. Asılбек böylece kendini gerçekleştirmek için "*Yuvadan ayrılıp ölüme meydan okuduğu serüvenlere atılır.*" (Armstrong 2005: 29) Macera, başkişinin erginlenme sürecinin gerçekleşeceği sınav alanıdır. Bu sınavlar başkişinin aydınlanmasını gerçekleştireceği hayatın gerçekleriyle yüzleşeceği zamanlara göndergedir. Yuvadan ayrılış yani eşikten dışarı atılan ilk adım, hayatı sorgulayan bireyin bir anlamda kendi varlığını gerçekleştirme arzusunun göstergesidir.

Yuvadan ayrılmadan önce, kendini sömüren patronuyla yüzleşen başkişi, varoluşunu gerçekleştirme konusunda önemli bir adım atar. "*Kendi ruhunun uyandırmanı olan kahramanın kendisi, kendi çözülüşünün uygun aracıdır.*" (Campbell 2000: 295) Asılбек de kendi çözülüşünü kendisi gerçekleştirir ve patronunun diğer işçileri sömürdüğü gibi kendini de sömürmesine karşı başkaldırır. Bu başkaldırı, hayır demekle eş değerdedir. Bir köle olmaya doğru gittiğinin farkına varan insan, "*Birdenbire yeni bir emri kabul edilmez bulur.*" (Camus 1985: 11) Bu başkaldırı, ötekinin özneyi boyun eğdirme anlayışına bir karşı çıkışı kesinler, kendi sınırlarını çizen özne kendini ezen düzene karşı bir duruş sergiler. Asılбек'in boyun eğmeyen bu dik duruşu, onun bilinçlilik hâline kavuşmasıyla, kendi sınırlarını koruma arzusunu ortaya serer.

Öyküde geçen yol bir metafordur. Birey(sel)leşme deneyimine atılan öznenin içsel yolculuğunu gösteren yol metaforu, öznenin nesnel dünyada kendini konumlandırma sürecidir. Asılбек'in çıktığı yol, onun somut görüngüsünün tersine soyuta yani içsel olana doğru çıktığı yoldur. Ne olmak istediğini fark eden başkişi, kelebek gibi kozasından çıkarak aydınlanma deneyimini yaşar. Yola çıktığında yanında babasının çantasından başka bir şey yoktur. Ancak bir müddet sonra Asılбек, babasından kalan bu çantayı da atarak yanında çıplak varoluşundan başka bir şey olmadan yola devam eder; "*Bu anda çanta da benim düşmanım gibi, yolumu kapatan birisi gibi geldi. Çantayı iki elimle tutarak akan suya bütün nefretimle, kinle attım. Çanta suda akıyordu.*

Çantayla beraber bütün kötülükler, olaylar peşimde kaldı. Dünya benim için genişledi.” (H İÖİ: 71) Çanta, burada simgesel anlamda kullanılır. Çantanın gidişiyile “bütün kötülüklerin ve olayların” geride kalması başkişinin yaşadığı açmazların, çatışmaların da sonlandığı izlenimi verir. Çanta babasının ona yüklediği seçim sorunsalı bağlamında kendi seçimine ket vuran bir unsurdur. Çantanın gidişi, onun özgür birey olarak var olma edimini deneyimlemesinin önünü açar. Baskılardan, başkasının hayatını yaşama zorunluluğundan kurtulan başkişi için dünya daha da genişleyerek yaşanması bir hâl alır.

Kavramsal olarak “*kendine gelme ya da kendini gerçekleştirme*” (Storr 2006: 368) diye tanımlanan bireyselleşme deneyimini kendi kabuğunu kırarak gerçekleştiren Asılбек’in, hayatını anlamlandırmak ya da diğer bir deyişle kendini gerçekleştirmek için çıktığı yolculuk, “insan olma” arzusunun göstergesidir. Öyküye adını veren insan olma edimi, ontolojik olarak bireyin kendini kurması ve tinsel doğumunu gerçekleştirmesidir. Asılбек, yaşadığı onca kötü günlere rağmen bilincini kaybetmemiş, insan olmak için varoluşunu engelleyecek her şeyini geride bırakmıştır.

2.3. Aşk/Sevgi

Dünyalık zamanında öznel bir deneyim yaşayan insan, içsel bir kavrayışla evrende kendine yer açar. Sevgi edimi öznenin kendini kurmasında ve yaşamını anlamlandırarak kendini konumlandırmasında önemli bir unsurdur. Yaratılışı gereği, sevmek/sevilmek içgüdüleriyle arayış içinde olan insanoğlu, karşılaştığı ‘öteki’nde kendi yansımalarını görme arzusuyla sevgi deneyimini yaşamak ister. Bireyin varlık alanını genişletmesinde önemli bir adım olan sevgi edimi, bir gereksinim sonucu oluşur. Karşı cinse duyulan sevgi dışında, anne sevgisi, baba sevgisi, havyan sevgisi, tabiat sevgisi vs. gibi türlerde görülen sevgi, bireysel hayatın ön koşuludur; “*Sevgi olmadan insanlık bir gün için bile var olamaz.*” (Fromm 2007: 26) söylemi sevginin varlığın ön koşulu olduğu izlenimi verir. Sevgi/sizlik bu bağlamda toplumsal kaosun hazırlayıcısıdır. Sevgi, bir anlamda bireylerin kaynaşmasında da ana etkidir. İnsanların birbiriyle kaynaşma arzusu, insanın içindeki en güçlü itkidir. Yapıcı/kurucu etkisiyle sevgi edimi insan soyunun, biraradallığını sağlar.

Öyküde işlenen sevgi izleği, ailenin biraradallığını sağlayan ve bireyi sağaltan bir itkidir. Sevgi, öykünün merkezinde olan başkişi çevresinde kendini gösterir. Sevgi izleği, annesinin başkişi Asılбек’e koşulsuz duyduğu sevgide görülür; “*Asıl mı geldi, Yavrucuğum. İki de beni ortaya alarak öpüyor, okşuyordu, babalık annelik merhametiyle sardılar. Annem aceleyle başımdan su dolaştırarak yere döktü ve eve aldı beni.*” (H İÖİ: 28) Oğluna kavuşan kadın, merhametiyle onu sarıp sarmalar. Merhamet sevginin tamamlayıcısıdır. Asılбек’in evine döndüğünde ailesi tarafından içgüdüsel bir sevgi ve özlemle

kucaklanması, karşılık beklenmeden duyulan sevgi ediminin göstergesidir. Bireyi sağaltan sevgi evrensel bir değeri kesimler. Yaşamın karanlık anlarının karşısında özneyi nesneye yaklaştıran da sevgi edimi olur. Sınavdan geçemeyen Asılбек'in, babası tarafından ötelenmesi karşısında, anne şefkati ve sevgisi sarıcı/kucaklayıcı yapısıyla görülür; "Annem alımdan okşayarak, kurban olayım, zayıflamışsın, hastalandın mı yoksa. Babanı boş ver her zamanki alışkanlığı. Okumazsan da bir şey olmaz yeter ki canın sağ olsun." (H İÖİ: 28) Oğluna karşı sıcak, içten bir sevgi duyan kadın onun sınavı kazanamamasını bile oldukça doğal karşılar. Annelik içgüdüleriyle oğluna kızamaz, teselli eder. Annenin bu koruyucu yaklaşım tarzı, anne arketipinin görüngüsüdür. Kökleri mitolojik söylencelere kadar giden anne arketipi "Kadının büyüülü otoritesini, aklın ötesindeki ruh yüceliğini, ayrıca seven, koruyan, büyüten ve doğurgan olan her şeyi hatırlatır." (Mascetti 2000: 48) Söylencelerden, günümüz anlatılarında yansıma alanı bulan anne arketipi "koruyan, büyüten" yapısıyla öyküde kendine yer bulur. Asılбек'in annesi de oğlunu koşulsuz bir sevgi ile bağrına basarak onu koruyucu bir yapıyla kucaklar.

Öyküde geçen aşk kavramı ise başkişinin kendilik değerlerini keşfetmesinde rol oynar. Asılбек'in Dilde'ye olan aşkı ondaki değişimin de ana sebebidir; "Kızın gülümsediğinde inci gibi bembeyaz dişleri gözükiyor, kar gibi beyaz yüzü, gece karanlığına benzeyen uzun, örülmüş saçları, elbisesi de nazik bedenine çok yakışmış. Gönlüme hoş geliyor, gözlerimi çekiyor sürekli bakıyorum." (H İÖİ: 58) Aşk insanın bakış açısını değiştiren ruhsal bir değişim unsurudur. Bireyin yaşadığı olumsuzlukları savuşturur ve onu özününe döndürür. Asılбек de hayatın üzerinde hissettiği baskısını âşık olduğu kızdan gözlerini alamayarak unuttur. Barthes'ın aşk için söylediği; "Dilimle her şeyi yapabilirim ama bedenimle yapamam. Dilimle gizlediğimi bedenim söyler." (Barthes 2005: 46) ifadesi Asılбек'in içinde bulunduğu durumu özetler. O âşıktır ve bakışlarıyla da bunu gizleyemez; "Dilde'ye bakınca herkes bana 'ne diyecek bakalım' der gibi beni gözleriyle süziyorlar. Ne kadar kendimi tutarsam da kalbim yerinden kopacakmış gibi hızlı çarpıyor." (H İÖİ: 63) Heyecan unsuruyla birlikte anılan aşk kavramı, insanı aşkın olana götüren bir dönüşüm aracıdır. Bireyselleşme deneyimi yaşayan Asılбек de âşık olduğu andan itibaren algısal bir farkındalık yaşar. Hayatın kötücül anlarını geride bırakır ve kendi oluşunu gerçekleştirmek için daha güvenle ilerler.

Aşkın dolayımlyıcı gücüyle başkişi eski hâminden bambaşka birine dönüşür. Artık daha huzurlu ve gelecek adına umut doludur. Sevdiği insanın hayali gözünün önünden gitmez. Asılбек'i oldukça etkileyen Dilde, onun rüyalarına da girer; "Dilde kanatlarıyla gökyüzüne yükselmeye başladı. Elimi uzattım yetişmedi, bağurdım sesimi duymadı. Dilde.... Dilde...!" (H İÖİ: 63) Başkişiyi aşkın olana götüren düşünle gerçek arasındaki bu bocalayış, onun aşkı deneyim-

lemesi sonucu oluşan psikolojik durumudur. Düşleminde büyüttüğü sevgiliyle rüyasında bütünleşen başkişi için “*Rüya gerçek bir yaşayıştır.*” (Fromm 1992: 15) Asıl bek de gerçekten yaşıyor gibi rüyanın etkisinden kurtulamaz. Aşk, onun hayal dünyasında kendi olma sürecini hızlandıran, hayata tutunmasını sağlayan bir değer olarak gözlenir. Aşk içine girdiği bedende fizyolojik değişimlere yol açarak bireysel başkalaşımın gerçekleşmesini mümkün kılar. Yarattığı etki boyutuyla bireyin “*biraz körleşmek pahasına*” (Botton 2002: 22) da olsa karşı konulmaz bir arzu duymasına neden olur. Başkişinin yaşadığı travmanın ezikliğinden kurtulmasına katkı sağlayan aşk olgusu, onun dünyayı anlamlandırma sürecine de olumlu bir etkide bulunur.

Kaynaklar

- AKTAŞ, Şerif (2005), *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Ankara, Akçağ Yayınları.
- ARMSTRONG, Karen (2005), *Mitlerin Kısa Tarihi*, (Çev.: Dilek Şendil), İstanbul, Merkez Kitapçılık Yayınları.
- ARSEL, İlhan (1993), *Aydın ve “Aydın”*, İstanbul, İnkılâp Kitabevi Yayınları.
- ATAYMAN, Veysel (2003), *Varolmanın Acısı Schopenhaur Felsefesine Giriş*, İstanbul, Donkişot Yayınları.
- AZAP, Samet (2017), *Tölgön Kasimbekov İnsan ve Eser*, Ankara, Bengü Yayınları.
- BACHELARD, Gaston (2006), *Su ve Düşler*, (Çev.: Olcay Kunal), İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- BAHTIN, Mihail (2014), *Karnaval’dan Romana*, (Çev.: Sibel Irzık), İstanbul, Ayrıntı Yayınları.
- BARTHES, Roland (2005), *Bir Aşk Söyleminden Parçalar*, (Çev.: Tahsin Yücel), İstanbul, Metis Yayınları.
- BOLAT, Salih (2012), *Öykü Yazma Teknikleri*, İstanbul, Varlık Yayınları.
- BOTTON, Alain de (2002), *Aşk Üzerine*, (Çev.: Ahu Antmen), İstanbul, Sel Yayıncılık.
- Büyük Türkçe Sözlük* (2011), Ankara, TDK Yayınları.
- CAMPBELL, Joseph (2000), *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, (Çev. Sabri Gürses), İstanbul, Kabalcı Yayınevi.
- CAMUS, Albert (1985), *Başkaldıran İnsan*, (Çev. Tahsin Yücel), Ankara, Kuzey Yayınları.
- ÇÜÇEN, A. Kadir (2003), *Heidegger’de Varlık ve Zaman*, Bursa, Asa Kitabevi.
- ELIOT, T. S. (1987), *Kültür Üzerine Düşünceler*, (Çev.: Sevim Kantarcıoğlu), Ankara, Mas Matbaacılık.
- FILLOUX, Carloni (2000), *Eleştiri Kuramları*, (Çev. Tahsin Yücel), İstanbul, Multilingual Yayınları.
- FOULQUIE, Paul (1991), *Varoluşçuluk*, (Çev.: Yakup Şahan), İstanbul, İletişim Yayınları.
- FROMM, Erich (1992), *Rüyalar, Masallar, Mitozlar*, (Çev.: Aydın Arıtan; Kaan H. Ökten), İstanbul, Arıtan Yayınevi.
- FROMM, Erich (2007), *Sevme Sanatı*, (Çev.: Özden Saaatçi-Karadana), İzmir, İlya Yayınları.
- FROMM, Erich (1995), *Umut Devrimi*, (Çev.: Şemsa Yeğin), İstanbul, Payel Yayınları.

- GASSET, Jose Ortega Y (2012), *Sanatın İnsansızlaştırılması ve Roman Üstüne Düşünceler*, (Çev.: Neyyire Gül Işık), İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- GEÇTAN, Engin (1997), *Psikodinamik Psikiyatri ve Normal Dışı Davranışlar*, İstanbul, Remzi Kitabevi Yayınları.
- GÖKA, Şenol (2001), *İnsan ve Mekân*, İstanbul, Pınar Yayınları.
- KASIMBEKOV, Tölögön (1975), "Taalım Mektebi (Eğitim Okulu)", *Ala-Too*, Sayı 5.
- KORKMAZ, Ramazan (1997), *Sabahattin Ali İnsan-Eser*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- LUKACS, György (1978), *Birey ve Toplum*, (Çev.: Veysel Atayman), İstanbul, Günebakan Yayınları.
- MASCETTI, Manuella Dunn (2000), *İçimizdeki Tanrıça "Kadınlığın Mitolojisi"*, (Çev.: Belkıs Çoraklı), İstanbul, Doğan Kitapçılık.
- MAY, Rollo (2013), *Yaratma Cesareti*, (Çev.: Alper Oysal), İstanbul, Metis Yayınları.
- ROCHET, Waldeck (1967), *Marksist Felsefe Nedir?*, (Çev.: Orhan Suda), Ankara, Toplum Yayınları.
- STORR, Anthony (2006), *Jung'dan Seçme Yazılar*, (Çev.: Levent Özşar), Dost Kitapevi Yayınları.
- ŞAYIMKULOV, O. (2003), "T. Kasımbekov'dun "Adam bolgum kelet" Povestin Okutuu Protsessinde Okuuçuların Turmuşuk Cana Adabiy Tüşünüktörün Kalıptandırıu" (T. Kasımbekov'un "İnsan Olmak İstiyorum" Öyküsünü Okutma Sürecinde Öğrencilerin Hayatı ve Edebi Düşüncelerini Geliştirme), *El Agartu*, 11-12, 1-91, Bişkek.
- TEPEBAŞLI, Fatih (2012), *Roman İncelemesine Giriş*, Konya, Çizgi Kitabevi Yayınları.
- YUHADIN, K. K. (1994), *Kırgız Sözlüğü (A-J)*, (Çev.: Abdullah Taymas), 3. Baskı, Ankara, TDK Yayınları, Cilt 1.
- YUDAHIN, K. K. (1994), *Kırgız Sözlüğü (K-Z)*, (Çev.: Abdullah Taymas), 3. Baskı, Ankara, TDK Yayınları, Cilt 2.